

Transskription af:

Den yderste grænse

14:9 Sven Hedin: Taklamakan Ørkenen - Stedet ingen vender levende tilbage fra

Vært og tilrettelægger: Bjørn Harvig

Medvirkende: G Thomas Ubbesen, medlem af Eventyrernes Klub, forfatter og journalist, senest som udenrigskorrespondent i DR, hvor han har dækket krige og konflikter overalt i verden. Thomas har stor interesse i ekspeditions-historie og har selv tangeret det område, vi skal tale om i dag, da han tilbage i 1987 fik lov til at rejse ind i det ellers meget lukkede Kina. Coverfoto: Af George Grantham Bain Collection (Library of Congress).

Redaktør: Troels Donnerborg og Rikke Caroline Carlsen

Intro: Du lytter til en podcast fra Nationalmuseets mediehus, Vores tid.

Svensk lydclip-radio: Hallo Stockholm!

Svensk lydclip_Hedin: Hallo, hallo, hallo, hallo, hallo!

Svensk lydclip-radio: Er det Doctor Hedin?

Svensk lydclip_Hedin: Ja.

Svensk lydclip-radio: Goddag, goddag. Radioudsendelse Stockholm.

Svensk lydclip_Hedin: Goddag med deg, Goddag.

Svensk lydclip-radio: Vi ønsker jer hjerteligt velkommen hjem.

Svensk lydclip_Hedin: Tak. Tusind tak!

Bjørn Harvig: Den svenske geograf Sven Hedin og hans fire rejsekammerater, deres kameler, forlod landsbyen Merket den 10. April 1895 på vej ind i ørkenen. De kom aldrig tilbage, sagde en mand, da de forlod landsbyen. Hedins plan var at krydse Taklamakan, den næststørste sandørken på jorden. På det lokale sprog uygurisk betyder Taklamakan nemlig stedet ingen kommer tilbage fra. De fleste folk tænkte, at rejsen var vanvittig at de aldrig ville overleve. Ørkenens navn bar på dystre forudsigelser. Der ventede en frygtelig og farlig rejse. Du lytter til Den yderste grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig. Og i dag skal vi endelig dykke ned i en af Skandinaviens mest berømte eventyrer, nemlig den svenske Sven Hedin mageløse ekspedition til Xinjiang provinsen i det nordvestlige Kina. Og med på ørkenvandringen har jeg min gode ven fra Eventyrernes Klub, Thomas Ubbesen. Velkommen Thomas.

Thomas Ubbesen: Ja, tusind tak.

Bjørn Harvig: Thomas. Du er forfatter og journalist, senest som udenrigskorrespondent i DR, hvor du har dækket krige og konflikter overalt i verden. Du har stor interesse i og for ekspeditionshistorie, og så har du selv tangeret det område, vi skal tale om i dag. Da du tilbage i 1987 fik lov til at rejse ind i det ellers meget lukkede Kina. Thomas fortæl, hvad der skete der tilbage i '87.

Thomas Ubbesen: Ganske kort var det sådan, at Kina havde været lukket i noget der lignede 40-50 år under kommunismen. Totalt lukket. Det var Terra inkognita, og så pludselig var der en lillebitte åbning, og man kunne komme ind. Og jeg troede, at det her er den eneste chance i mit liv til at komme til at opleve Kina. Så jeg skyndte mig at tage derud, og det lykkedes at få papirerne i orden og komme ind i det her land. Og de havde jo ikke set en udlænding nogensinde, så det var meget mærkeligt syn, der kom ind fra Europa. Men det der skete her, som har med Taklamakanørkenen at gøre, det var... på et tidspunkt er jeg jo i Beijing selvfølgelig, og på et tidspunkt var jeg oppe og se den store mur, som jo ligger lige nord for hovedstaden. Og så rejser jeg længere og længere og længere vest over. Det er jo længere vestover man kommer, jo mere jo mere øde og tomt bliver der. Og til sidst så efter at have rejst, jeg ved ikke, i uger, for ikke at sige måneder, så går jeg ud til kanten af Gobi-ørkenen. Gobi-ørkenen hænger sammen med Taklamakan, jeg kan huske en varm eftermiddag i en minibus, der bumler af sted på en hullede vej, der er fyldt med kinesere og mig og luften er helt rosa og fyldt med støv. Og så kom der det her drømmesyn, spøgelsesbyen, som var, at der var en mur, som forsvandt ind i tågen i ørkenen, da jeg forsvandt ind i Taklamakan. Det var den store mur, som jeg troede, at jeg havde set. Men her dukkede den sidste ende, den vestlige ende af den store mur dukkede op her. Jeg ved ikke, hvor meget der er 2.300-3.000 kilometer mod vest og forsvandt ud i den spøgelsesagtige ørken. Det var et uforglemmeligt syn.

Bjørn Harvig: Og ikke et fatamorgana?

Thomas Ubbesen: Det kunne lige så godt have været Fatamorgana. Men det var virkeligt.

Bjørn Harvig: Thomas. Skal vi starte med at få præsenteret dagens hovedperson Sven Hedin?

Thomas Ubbesen: Han er født i 1865, kommer fra rig baggrund i Stockholm og en meget begavet ung fyr, må man sige. Han studerede bl.a. geografi og kartografi, topografi osv. Både i Stockholm og i Berlin i stor stil. Og så var der denne her rejsegen. Det her eventyr, det har han beskrevet, det kom faktisk fra Vega-ekspeditionen i 1885 vender Vega tilbage efter at have sejlet gennem Nordøstpassagen.

Bjørn Harvig: Første rundsejling af Europa og Asien.

Thomas Ubbesen: Den kommer tilbage til Stockholm, og den sejler ind. Kæmpe fest, fyrværkeri og kongen og kongefamilien er der og marchmusik og alt, hvad der hører til. Og der står Den lille, den lille Sven Anders Hedin, lille dreng, 15 år gammel og siger: "Det der, det vil jeg også. Jeg vil også komme tilbage til Stockholm på et eller andet tidspunkt på den måde". Helt vildt. Der blev frøet lagt til til en stor eventyrer.

Bjørn Harvig: Han siger til sig selv, jeg skal være opdagelsesrejsende eller hvad?

Thomas Ubbesen: Det gør han. Jeg vil være berømt. Det kan man også genkende i dag. Der er også mange, der bare gerne vil være berømte. Og det vil Sven Hedin også. Og det kunne man blive dengang. Og det heldige kan man så sige. For lige at komme i nærheden af, hvad det her det var. At nu er vi jo henne på et tidspunkt i historien, hvor man... sidste chance for at finde hvide pletter på landkortet, den nåede han lige i sidste øjeblik. Det er jo det, det handler om i vidt omfang. Der skal være en hvid plet. Og den sidste hvide plet på det eurasiske kort. Det var jo derude i det, der i dag hedder Xinjiang provinsen. Det hed kinesisk Turkestan dengang, men der lå der en kæmpe stor ørkenen. Det er jo den, der hedder Taklamakan, og det var en hvid plet, og den så han også, og den skulle han kortlægge.

Bjørn Harvig: Thomas, Sven Hedin. Kun et par år efter han står i Stockholm og ser det her skib, der er han en af verdens mest berømte mænd. Hvorfor han ikke er det mere, hvorfor han både er glemt og måske også til en vis grad foragtet i dag, det vender vi tilbage til. Skal vi have gjort hans baggrund lidt mere færdig? Så vidt jeg husker, så har han jo også studeret i Berlin.

Thomas Ubbesen: Han er meget tæt knyttet til Tyskland og kan godt lide alt, hvad der er tysk. Så dernede har han studeret geografi og kartografi og den slags der. Så det vil jeg også sige, at det er også en vigtig oplysning omkring ham. Han er meget begavet. Han er en dygtig fyr. De her kort der, de holder altså den dag i dag, siger man. Og så kan han syv sprog. Det kræver altså også et vist talent. Centralasiatiske sprog og kinesisk og den slags. Det er meget godt, når man skal derhen ad.

Bjørn Harvig: Han får sin doktorgrad da han er 22 år gammel.

Thomas Ubbesen: Og blev ildeset i øvrigt. Der var sådan hvad skal man sige autoriteter på det tidspunkt, som sendte sådan en knægt der på 22. Du kom ikke her. Men det gjorde han. Men det gjorde han, Sven Hedin, han var ligeglad, han tog sin doktorgrad.

Bjørn Harvig: Han er fremme i skoen. Og så har jeg skrevet 1895 og den ekspedition, som bliver hovedhistorien i dag, Taklamakan. Thomas, kan du ikke fortælle mig hvad, hvad er det for et sted?

Thomas Ubbesen: Man ved, der ligger en ørken derhenne. Man ved, hvad der ligger rundt om ørkenen. Der ligger nemlig bjerge. Der ligger Shenzhen bjergene mod nord mellem Rusland og Kina. Vestpå ligger Pamirbjergene og mod syd der ligger Kunlun, en stor bjergkæde, som er nordkanten af Tibet. Det er ligesom en stor balje. Og nede i bunden af baljen, der ligger den her kæmpestore ørken. Og den er kæmpestor, 320.000 kvadratkilometer. Det svarer til Tysklands størrelse. Det er altså ikke småting. 1.000 kilometer på den ene led og 400 kilometer på den anden led. Og derinde er der ingenting. De her bjerge. De fører alle sammen floder ned til ørkenen, og de forsvinder ind i ørkenen og forsvinder.

Bjørn Harvig: Og hvad er det for nogle myter, Thomas, der er omkring det her område?

Thomas Ubbesen: Der er myter, som, som det senere viser sig, har en del hold i, i virkeligheden. Fordi der er selvfølgelig de her folk, der bor i oaserne rundt omkring det her kæmpestore område. De går ikke derind, fordi det bliver bevogtet af ånder, og man hører skrig og spøgelsesagtige lyde derinde fra om natten. Og så er der hele hele den her myte om, eller måske er det ovenikøbet en sandhed, at ingen vender levende tilbage derfra. Det er så et frygtens sted. Det holder man sig med god grund på afstand af. Men der er den her også, som trækker i den modsatte retning. Den her forestilling om, at derinde ligger tabte byer. Der har været kulturer engang i en fjern fortid. Og de der byer er blevet sandet til. Men derinde ligger der kæmpestore rigdomme, og det er dem, ånderne passer på. Så kan man jo gøre op med sig selv, om man har lyst til at udfordre sig selv ved at tage derind. Så Sven...

Bjørn Harvig: Det er i hvert fald dragende, hva?

Thomas Ubbesen: Svend Hedin havde lyst til det. Og han havde også hørt de her historier, så det var hans primære drift, så vidt vi kan vurdere det, var det bare at kortlægge det, og det gjorde han altså suverænt godt. Men han havde også hørt om de her byer. Han var ikke drevet af arkæologisk interesse i stor stil. Men, men, men kunne han finde sådan en af de der fantastiske byer med fantastiske rigdomme, så ville det slet ikke være en dårlig ting. Så det ville han også rigtig gerne.

Bjørn Harvig: Og så er der noget andet. Jeg tænker, der er vigtigt, at vi får talt om Thomas, inden han drager ind i ørkenen. The Great Game.

Thomas Ubbesen: Det her område Kinesisk Turkestan, Xinjiang. Det ligger i epicenteret for det, man kalder 'The Great Game'. Det er jo primært Rusland mod nord og Britisk Indien mod syd. Det britiske imperium, som havde det her mistanke til hinanden om, at begge parter var ude på at overtage store dele af Centralasien og Kina, ville det så gå ud over og i givet fald så hvad skal man sige? En del, en vigtig del af skuepladsen for The Great Game det var altså... i Afghanistan blev det udkæmpet på kugler og blod, og folk blev slået ihjel og sådan noget. Men, men i Xinjiang kinesisk Turkestan, der var der, lurede alle på alle. Sven Hedin vil med det samme se som spion. I Kashgar. Er der et russisk konsulat og et britisk konsulat, og de sidder og lurere på hinanden, og hver gang der kommer en hvid mand derover, ja så er det jo også en spion, som er der af hensyn til The Great Game. Og holder øje med hinanden.

Bjørn Harvig: Og med alt det i bagagen, så stikker Hedin af sted.

Thomas Ubbesen: Det gør han. Det skal siges, han kommer over Pamirbjergene. Det er måske en detalje, der er værd at tage med. Altså fr, det må være Rusland, han kommer fra, og det i stor højde, og der er 37 minusgrader. Han får bjergsyge af hans syn har det ikke særlig godt. Og det fik det så endnu værre i at blive udsat for 37 graders kulde oppe i Pamirbjergene. Så da han bliver ikke bare sneblind, men men, men resterne af hans syn. Det bliver altså også reduceret ganske betragteligt. Så der hvor han kommer ned til Kashgar, det her øde sted fyldt med spioner og kameler og støv og ørken og mistænksomme kinesere, så kommer Sven Hedin. Han ankommer til Kashgar med hovedet bundet ind pga. hans syn er ødelagt. Det er en dårlig start, men det bliver langt værre, det kan jeg garantere dig for.

Bjørn Harvig: Det er en af de helt store ting, inden de skal ind i ørkenen. Det er vel vand. Har vi nok vand med?

Thomas Ubbesen: Det handler om har vi vand nok med? Og hvor langt skal vi rejse, og hvor langt rækker vandet? Og eftersom det ikke er kortlagt, så er det jo svært at vurdere. Altså er det 1000 kilometer vest, øst eller. Eller altså det er det, som hedin så for sig, det var, at det var meget strategisk udtænkt, at han skulle ind til, hvor han antog, at der måtte ligge et flodleje. Fordi han vidste, hvor floderne gik ind i, Taklamakan, om de så var udtørrede på det punkt som han havde, som han forestillede sig, det kunne han ikke vide, men der måtte ligge et flodløb formentlig et eller andet sted derinde, og der må vi kunne finde noget vand eller grave en brønd og så få nye vandforsyninger. Så hele hele det her. Der skal laves et stort regnestykke. Der skal være et antal kameler, selv kameler skal have noget at drikke, og så er de fire mand, de skal også have noget at drikke. Og hvor meget skal man have at drikke, når der er 40 graders varme om dagen? Man skal have pænt meget. Altså, jeg har selv prøvet, men man bæller jo vand i sig non-stop, så der er en kalkyle, der skal laves, hvor meget kan de bære og så videre.

Thomas Ubbesen: Og det skal ned i nogle, nogle nogle jern beholdere. De havde sådan nogle store, jeg ser for mig rustne jernbeholdere som skulle fyldes helt eller halvt op. Det kommer også an på hvis vi kommer 100 kilometer ind i ørkenen, så vil der være. Så er der ingen grund til at fylde dem helt op. Hvis vi føler os rimelig sikker på, at der er et sted, hvor vi kan få vand der. Så der var hele tiden nogle regnestykker, der skulle gøres op, og så var han. Så var han sammen med fire lokale, nogle af dem. Et par af dem kaldte sig guides og sagde, at de havde været inde i ørkenen og gav gode råd om, hvor langt og hvor lange dagsrejserne der skulle være, før man nåede hen til vand. Og det kan jeg så godt afsløre med det samme, at deres rådgivning var mangelfuld for at sige det mildt og Hedin selv. Det siger han også i sine erindringer om det, han var. Han var uerfaren i det her spil. Han lænede sig for meget op ad de her mennesker og stolede på, hvad de sagde, fordi han havde ikke selv nogen viden om det. Så må man jo håbe det bedste og håbe, at de ikke lyver.

Bjørn Harvig: Og så bliver denne her ekspedition, som jo egentlig ikke er så lang. Thomas. Er det en måned eller to?

Thomas Ubbesen: Det er noget i den størrelsesorden.

Bjørn Harvig: En lang perlerække af katastrofale højdepunkter skråstreg store skuffelser. Hvor starter vi?

Thomas Ubbesen: De første 10-12 dage går sådan set okay. Og så kommer de til et sted hvor hvor der hvor der er nogle vandpytter. Så de kan faktisk tanke deres beholdere op med noget ulækkert vand. Og så går de videre i ørkenen og heden. Hedin gør hvad hans, hvad hans guides siger. Og det er den første rigtige katastrofe. Den kommer da det viser sig, at guiden, en af de der, de der lokale, han har været med, de får at lette kamelerne byrde, og for at komme lidt hurtigere frem, så har de altså kun fyldt beholderne halvt op og i stedet for helt op. Det er Hedin selv, der skriver. Vi har ikke deres version af det. Men, men han lægger ligeså meget ansvaret over på dem, men tager det af sine egne skuldre og siger, at det var deres skyld. Men de er så kommet langt ind i ørkenen og så og så opdager han at. Okay, vi har altså kun halvdelen af det, jeg troede, vi havde. Det er ikke godt. Situationen er nu, at de er dybt, dybt inde i ørkenen. De ved ikke, hvad der venter dem. De ved ikke, hvor mange dagsrejser de har for sig. Og der er 40 eller flere plus grader celsius. Det er sindssygt varmt, og de går om natten. Af gode grunde. De sover, så vidt de nu kan om dagen, og har det med at grave sig ned i sandet, så kun hovedet stikker op. Så hvis man ser det for de her hoveder. Fire hoveder stikker op af ørkensandet, dækket over, måske med et stykke lærred eller hvad ved jeg. Så det er de. Og de skal jo i gang med at rationere. Og vi taler om seriøst rationering, nu hvor det har vist sig, at de kun har halvdelen af det af det vand, som Hedin troede, at de havde. Så går der nogle nætter, hvor de hvor de er vandret gennem ørkenen, og så kommer det næste chok. Og det kan jeg lige læse op om.

Bjørn Harvig: Ja, det må du meget gerne. Du har jo Sven Hedins egen bog med hvad den hedder, Thomas?

Thomas Ubbesen: 'Gennem Asiens eventyrlande'. Han skriver: "Vi havde endnu kun 2 liter vand. Om morgenen den 29. april meldte islam, at der om natten var drukket 1 liter af de 2 liter, der var tilbage. Alle havde Yolchi mistænkt, idet han snart efter var forsvundet og først atter kom til syne den næste morgen. Der er altså 1 liter tilbage. Om morgenen den 30. april var der endnu en tredjedel liter vand tilbage i den sidste kande, mens de øvrige af folkene læssede kamelerne, blev Yolchi overrasket med kanden for munden."

Bjørn Harvig: Neeeeej!

Thomas Ubbesen: "... Som vilde dyr og skummende af raseri, så kastede Islam og Qasim sig over tyven, som havde løjet og bedraget, da han påstod, at han kendte ørkenen, og som var skyld i, at vi kun havde medtaget vand fra fire dage i stedet for ti. De kastede ham til jorden og sparkede og slog ham og ville på stedet have ombragt ham, hvis ikke jeg havde ilet til. Halvdelen, en sjattedel liter var endnu tilbage. Om middagen skulle mændenes læber fugtes dermed, og om aftenen skulle resten fordeles i fem lige store dele, en skefuld hver. Men om aftenen viste det sig også, at disse dråber var blevet stjålet under dagens hede."

Bjørn Harvig: Uha, hva. Der er ikke en dråbe tilbage, men der er også en tyv.

Thomas Ubbesen: Der er også en tyv.

Bjørn Harvig: ... blandt kammeraterne. Det er jo ikke godt.

Thomas Ubbesen: Som er tæt på at være sindssyg af tørst, i øvrigt. Der er meget upopulær i det her følge.

Bjørn Harvig: De næste dage, Thomas, må jo blive et konstant håb om, at nu finder vi vand. Og hvordan går det så?

Thomas Ubbesen: Nu kommer der en perlerække af håb. Og her et håb. De kommer til til et tørt flodleje og skal tilbringe dagen der. Og hvad gør man så? Jamen, vi er i et flodleje. Lad os prøve at grave ned i det. Og det gør de så. De forsøger så at grave. Og nu læser jeg fra bogen igen: "Næppe var solen kommet over synskreds, før det blev glødende varmt, Yolchi - det er ham, der, som før drak deres sidste vand. Yolchi, som vi havde anset for død, dukkede atter op. Selv havde jeg i næsten to dage ikke smagt en dråbe vand. Og pint af tørst begik jeg nu den dårskab at tømme et bæger fuldt af den græsselige kinesiske brændevin, hvoraf vi havde medtaget et lille forråd føjet til et kasseapparat. Dødtræt og pint af brændende tørst blev jeg så en stund liggende på lejrpladsen, indtil jeg kunne overvinde mig selv til at humpe efter de andre. Klokkelyden blev stadig fjernere og døde til sidst hen i stilheden". Han kravler efter ekspeditionen. Men det ekspeditionen havde gjort samtidig med at han havde drukket, jeg ved ikke hvad man skal kalde

det kogesprit, og ligget og brækket sig over det. Så havde de de andre, de havde så forsøgt at grave sig ned i det der om natten i flodlejet. Og de graver, og der bliver mere og mere fugtigt, og deres håb vokser og vokser. Og nu begynder det at ligne noget. Og så kommer de halvanden to meter ned, og så bliver det sand igen. Knastør og sand. Ingen håb alligevel. Spildte kræfter og endnu mere udmattelse. Og de har altså. Man skal tænke på, at på det her tidspunkt har de altså ikke en drone. De har ikke de her en skefuld. De kan ikke væde deres læber. Eller det har stået på i flere dage. Så det er en flok døende lazaroner i virkeligheden, vi har med at gøre her.

Bjørn Harvig: De er ikke vendt om?

Thomas Ubbesen: Hvis de vendte om, ville de dø. Så deres eneste håb.

Bjørn Harvig: Der er for langt tilbage.

Thomas Ubbesen: Der er for langt tilbage. Altså, hvis de var gået tilbage uden en dråbe vand. Så var de stensikker på at dø. Så det eneste håb de havde. Det var, at vi rammer en flod eller en wadi, et flodleje. Et eller andet sted længere inde i ørkenen end den rute, vi går efter.

Bjørn Harvig: Thomas, de har en hane og nogle høns med.

Thomas Ubbesen: De har deres proviant med på den måde i levende live og på et tidspunkt en af de her dage, hvor det bare går fra slemt til værre. Så beslutter de sig for at prøve, om man kan slukke sin tørst med haneblod. Så de drejer halsen om på hanen, og så man kan se det for sig. Og så tager de en mundfuld hver af det her hane blod, indtil der ikke er en dråbe tilbage i dem. De her fem mænd, som der er, fire lokale og Sven Hedin. Det hjælper mikroskopisk, tænker de. Nåmen, hvis vi kunne drikke hanen, så kan vi også drikke vores får. Så de skærer halsen over på et får, og ud vælter det meget, det er meget ubehageligt beskrevet i bogen. Fårene er også tørstige. Der kommer en tyk, klumpet væske ud af det. Her får halvt koaguleret klumper af Du ved, det har fået fast form nærmest. Jeg gætter på, at det er fordi fårene jo heller ikke har fået noget at drikke i lang tid, men så forsøger de også at drikke det, og det gør jo i virkeligheden kun ondt værre, at de ligger og brækker de koaguleret klumper af fåreblod op. Og hvis ikke de var syge i forvejen, så bliver de det i hvert fald efter det her. Det var ligesom deres sidste chance i den retning.

Bjørn Harvig: Puha.

Thomas Ubbesen: Et andet håb. Det vil jeg godt lige beskrive også fra bogen. Fordi okay, midt i, midt i de her rædsler, så tændes der et nyt håb. Og det lyder sådan her. Om aftenen viste der sig regntunge skyer mod vest, og alle blev vi grebet af det samme håb. Himlen blev stadig mørkere, og jeg bad inderligt Herre, skænk os blot nogle kander vand og red os og vore dyr. Teltlejren blev bredt ud på sandet og alle vores kar stillet frem, og mens vi gjorde dette, spredte skyerne sig. Med

ophøjet ro forklarede islam, at først ville kamelerne dø, den ene efter den anden, og så ville turen komme til os. Yolchi, det var ham tyven. Yolchi hånedede vores kompasser af hvilket vi lod os narre, sagde han. Han påstod, at vi gik i kreds, og at det var ligegyldigt, hvor lang dagsmarch vi tilbagelagde, fordi vi gik i kredse.

Bjørn Harvig: Nej, nej, nej, nej.

Thomas Ubbesen: Regnskyer trak op, og der kom ikke en dråbe ud af det.

Bjørn Harvig: En perlerække af skuffelser, men også dramatiske højdepunkter, Thomas, for vi har jo et andet, som vi formentlig kunne stille stort spørgsmålstejn ved, hvordan kan de blive så desperate at det sker, fordi Hedin forlader de andre.

Thomas Ubbesen: De er jo dødsmerkede. Hedin har, så vidt vi kan se, at han har ikke fået mere end de andre. Og periodevis så kravler han efter dem, eller de kravler efter ham. De skiftes til at opgive hinanden. Men Hedin er jo ligesom ekspeditionslederen trods alt. Det ham, der har sat det her i sving. Vi har altså en ekspeditionsleder, forlader ikke sin vind. Også Sven Hedin er blevet efterfølgende, og det kan man jo diskutere, hvad man skal gøre i sådan en situation. Men han forlod faktisk det meste af sin ekspedition ude på en klit. Er der to af dem, som siger, at de ikke kan mere. Den ene af dem er tyven, og den anden er en, der hedder Islam Bay, som er hans makker i virkeligheden, som er numero uno. Men de kan ikke mere, og de fortæller ham, at nu lægger de sig altså til at dø. Så ved ikke om man skal acceptere det eller ej som ekspeditionsleder. Men han accepterer det i den forstand, at han siger farvel til dem og tak for indsatsen. Og jeg håber, at I får en værdig død. Nej, nej og så ham og en, der hedder Karim, de fortsætter det, de har. Altså, han har en stamina åbenbart, som er helt, helt. På det her tidspunkt har han måske ikke drukket noget i i en uge, og vi har stadigvæk de her ekstreme hede temperaturer osv.

Thomas Ubbesen: Så det er svært at leve sig ind i, hvor dårligt man har det i den situation. Men han fortsætter. Så er de to mand tilbage af ekspeditionen, og kamelerne er væk, og fåret er drukket sammen med hanen, og det synger på sidste vers. På et tidspunkt slæber de sig af sted, stadigvæk østover gennem ørkenen. Der er bare er så langt øjet rækker. Så er der bare klitter. Klitter, klitter, klitter. Det er ren sandørken, det her. Så ser de et grønt skær ude i horisonten. Det må være en af de her floder, som vi ved løber ind i den døde ørken. Og så kravler de hen i retning af det grønne, og får tændt håbet. Men der er alligevel længere end man skulle tro. Og Karim kan ikke. Han kan ikke mere. Han er ligesom de to andre. Og så må han også sige til til Hedin, at jeg dør. Jeg kommer ikke længere end det her. Og så bliver han efterladt. Hedin ligger med ham. Og får sådan en vision om, at hvis jeg lægger mig til at sove nu. Ligesom Karim, så er det... så kommer min familie og dem, der elsker mig... De kommer aldrig. Det er det, der driver ham. At de aldrig nogensinde skal komme til at se ham igen. Det er, så vidt man kan forstå det, den primære drivkraft. Så efter den anden har lukket øjnene og ser ud til at være død, så kravler han videre gennem natten på alle fire gennem hen imod den grønne stribe. Og han når den også. Det er et mirakel i sig selv, og der er Tamarisker, noget krat og noget vækst og sådan noget. Men der er ikke en dråbe vand, så der bliver ligesom det sidste håb også for ham selv udsukt. Så her står vi med ekspeditionens sidste overlevende, og han kollapser og ligger der i det knastørre flodleje. Der

er altså ikke noget at komme efter. Der er forkrøblede, tørre buske og sådan som man ikke kan vride en dråbe vand ud af, og så kolliderer han og ligger der, og så ligger han i febervildelse i mange timer. Da mørket så falder på. Så igen, så får han den. Den sidste gnist af livskraft kommer et eller andet sted fra, og han kryber igen frem gennem det her sand i flodlejet i håb om. Han ved ikke længere, hvad han håber på, for der er jo ikke noget at komme efter. Og der er fuldmåne i øvrigt. Man kan se det for sig, de her store klitter omkring den her øde dal og så den fuldmåne, der lyser ned over det her vrage af et menneske, som kommer kravlende. Det er jo meget, meget filmisk i virkeligheden. Han kryber natten igennem, og han har en spilledåse med, som han i. hvad skal man sige ensomme stunder eller stunder, hvor alt håb er ved at være ude? Så sidder han og spiller på den her spilledåse, som kan spille Carmen musik fra Carmen, operaen Carmen. Og så kan den også spille den svenske nationale melodi. Om han gjorde det i lige den her situation... Men han har gjort det på den her ekspedition... Han havde sin spilledåse, og han havde musik med trods alt. Men det, der skete her, var, at i det her, som tegnede til at blive de sidste timer eller minutter af sit liv, så kravlede han af sted i det her tørre flodleje. Og så hører han lyden af en vandfugl. Plask, plask, plask! Altså, jeg ved ikke, hvad der har været en and eller et eller andet. Lyden af... Vi kender allesammen lyden... Hvordan det lyder, når sådan en med svømmefødder sætter af i noget vand og kommer på vingerne. Bask bask bask. Det hører han, og så kommer han til live igen. Og så kryber han. De er et eller andet 50 meter, og der er ganske... der ligger en stor vandpyt med klart vand for at det ikke skal være løgn, altså en stor betydelig vandpyt. Det er ikke bare et lillebitte hul i jorden, og der er vadefugle i. Men så har han jo reddet. I øvrigt, det er måske meget typisk Sven Hedinsk, ikke. Hvad ville det første du ville gøre, når du kom dertil, være?

Bjørn Harvig: Kaste mig ud i det.

Thomas Ubbesen: Nej, det gjorde han ikke. Han er videnskabsmand, så han tog sin puls. Den var før middag. Den var efter. Det var først, da han havde fået tallet på sin puls. Så han havde en dåse med. Og med den dåse der tog han vand op, og så fyldte han. Så tog han i øvrigt stille og roligt. Han gurgle ikke bare vand i sig, fordi. Det havde han muligvis med rette en frygt for, at det kunne slå ham ihjel. Så han tog det meget roligt og drak en mundfuld. Først og så to mundfulde. Og ventede. Lang pause. Og så det, der var brug for. Og så mærkede han. Han mærkede, at livet vendte tilbage. At hele den her totalt udtørrede krop. Den her mumie. Som det i virkeligheden var. Svulmer op og bliver til et levende menneske igen.

Bjørn Harvig: Og hvad med Karim? Hans makker?

Thomas Ubbesen: Det han gør, er, at hans høje ridestøvler fylder han op med vand? Og så laver han et åg af en pind over skulderen. Og så går han med sådan et en vandfyldt støvle for enden af den her pind, og så forsøger han at gå tilbage i sit eget spor. Der er ikke meget spor at se. Og det bliver jo også dag. Og varmen kommer tilbage. Og han leder desperat og råber efter Karim der, som jo ikke giver noget svar. Og det varer lang tid. Men altså, det korte af det lange er til sidst finder han faktisk Karim. Og han trækker stadigvæk vejret. Han er stadig i live. Fuldkommen mirakel... Han er ikke. Han er helt. Altså, han burde være i evigheden. Men det er han ikke. Han er i live. Og inden han har set sig om, så har han drukket to støvlefulde. haha. Med Sven Hedin smag. Og så lever han også op.

Bjørn Harvig: Og hvad med de to andre, Thomas?

Thomas Ubbesen: Altså to er døde, deriblandt tyven. Han døde af tørst. Nogle af dem, han efterlod ude i ørkenen, er faktisk blevet fundet af hyrder. Der er nogle hyrder, der er gået op gennem det her flodleje og det udtørret flodleje. Og de har fundet dem. Og det er fuldstændig enestående mirakel. De er blevet reddet. Så der er to døde, og der er tre, der overlever. Og det må han jo bære en del af ansvaret for, Sven Hedin, som ekspeditionsleder. Og så vender de tilbage til Kashgar, og et halvt år senere starter de igen.

Bjørn Harvig: Hvordan har man lyst til at tage derud igen efter de oplevelser der?

Thomas Ubbesen: Han fandt jo ingenting. Det gjorde han så på den anden og på flere senere ekspeditioner. Men det eneste...

Bjørn Harvig: Du snakkede om de der myter og de forladte byer, og sådan.

Thomas Ubbesen: Dem er der ingen spor af. Det kom der senere. Der var forladte byer. Der er forladte byer derinde. Og det er måske det interessanteste resultat af den her ekspedition, det var i virkeligheden... Her lærte han, hvordan man klarede sig ude i ørkenen, kan man sige. Han var praktikant, hvad ørkenekspeditioner angår, men på den næste ekspedition, så havde han mere styr på, hvad han skulle gøre. Han kom ind, og han gjorde nogle fantastiske opdagelser. Dybt inde i ørkenen fandt han ikke bare spor, men hele byer fra en 1500 år gammel buddhistisk kultur, som havde ligget der på kanten af Silkevejen. Altså kæmpestore byer. En kæmpestor civilisation, som er gået fuldkommen tabt. Den forbandt buddhismen i Indien med buddhismen i Kina via Silkevejen, og det udløste en syndflod af arkæologer, som kom rejsende fra de store nationale museer i Europa og plyndrede alle disse byer. Det var hvad skal man sige, det konkrete resultat af Sven Hedins opdagelser der.

Bjørn Harvig: Han åbnede ørkenen.

Thomas Ubbesen: Ja.

Bjørn Harvig: Det her var så den første store ekspedition. Mange følger. Han kommer ud på lange, store og imponerende ekspeditioner. Han bliver en verdensberømt, har jo også folk med sig. Thomas, bl.a. danske Henning Haslund-Christensen, som vi også har et afsnit om her. Han følger med. Og så startede jeg indledningsvis med at have den her lille teaser, der hed, at han var verdensberømt, og så blev han glemt eller med vilje skubbet væk, ja, næsten foragtet. Hvorfor var det sådan?

Thomas Ubbesen: Jeg var også inde på det i starten, tror jeg. Det der med hans forkærlighed for Tyskland, det var ikke ualmindeligt i Europa i første halvdel af det tyvende århundrede var man enten pro-Tyskland eller pro-England. Sven Hedin, som altid, siger man, valgte den forkerte side i kontroverser. Det var typisk for ham. Han kunne godt lide Tyskland. Han var germanofil, talte tysk og syntes, det var en fantastisk kultur. I første verdenskrig holdt han med Tyskland i den krig der. Det er sådan lidt til at acceptere, det var trods alt første Verdenskrig. Men han blev ekskluderet af National Geographic Society i London, englænderne kunne ikke lide ham efter det her. Det er klart. Den bagage havde han så med sig op gennem 20'erne og 30'erne. Og hvad skete der i 30'erne? Der fik Tyskland, rejste Tyskland sig igen under en stor führer, Sven Hedin, som jo elskede Tyskland. Så jo det her som nå ja, Tyskland rejser sig, og det kan godt være, det er det rigtige, han havde. Han havde en udtalt beundring for, at Tyskland nu var ved at komme på benene igen. Og nazisterne viste sig også at have en udtalt beundring for Sven Hedin. Så det blev sådan en symbiose mellem mellem nazister, og de kunne bruge hinanden. Og Sven Hedin kunne godt lide at få medaljer og hædersbevisninger og store taler. Så han blev, som man siger, wine-t og dine-t hos, og var på besøg hos Hitler himself i flere omgange. Han skrev ovenikøbet en bog, et par bøger, som Hitler anbefalede helt vildt, så han kom alt for tæt på nazisterne. Om han nogensinde for alvor afsporer dem, er jeg ikke indtryk af. Men det skal siges til hans forsvar, at han og det siger han selv om sit forsvar. Han brugte faktisk sin position til at påvirke de der nazispidser til at løslade et antal jødiske videnskabsfolk, hvis ikke løslade dem, så i hvert fald undlade at sende dem i gaskammer. Så han brugte sin indflydelse til noget positivt. Midt i det der forfærdelige Ragnarok, det må man sige.

Bjørn Harvig: Tusind tak for i dag.

Thomas Ubbesen: Det var en fornøjelse.

Bjørn Harvig: Ja, tusind tak, redaktøren, for al venlighed og jeg vil gerne [tilfælde] til alle som er nu hyggelige at sidde og lytte med på mine beretninger, at hilse dem hjerteligt og sige til dem fra en tysk [vogten] et oprigtigt auf wiedersehen. Farvel.

Bjørn Harvig: Den yderste grænse er produceret af Bjørn Harvig og Kristoffer Errboe Roland Mont for Vores Tid. Redaktør er Troels Donnerborg. Hvis du vil høre flere spændende historiske podcasts, så klik ind på vorestid.dk eller der hvor du normalt finder din podcast.

Outtro: Du har lyttet til en podcast fra Nationalmuseets mediehus, Vores tid.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[14:9 Sven Hedin: Taklamakan Ørkenen - Stedet ingen vender levende tilbage fra](#)

Produceret af Vores Tid